

Павло АРТИМИШИН

КОНСТРУЮВАННЯ ОБРАЗУ «РАДЯНСЬКОГО» ЛЬВОВА 1930-1940-Х РОКІВ У ТОГОЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ ТА ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проаналізовано конструювання образу Львова як “радянського” міста в публіцистичній та художній літературі. Стверджено, що створення таких образів було одним із засобів трансформації Львова в соціалістичне місто поряд із заснуванням відповідних партійних та державних інститутів, зведенням промислових, архітектурних об’єктів, організацією культурних закладів радянського зразка. Констатовано, що одразу зі встановленням радянської влади у місті в неї виникла потреба виправдати перед місцевим населенням та світовою громадськістю власний наступ на територію Західної України у 1939 р., а згодом – повторне приєднання цих територій до складу СРСР після війни. У висновках зазначено, що у 1939–1941 рр., а також у перші повоєнні роки автори акцентували на “соціалістичних перетвореннях” у місті, протиставляючи їх польському періоду або часу нацистської окупації Львова, відповідно.

Ключові слова: Львів, конструювання образу “радянського” міста, публіцистика, художня література.

Тема міста віддавна цікавила науковців різних галузей, і це не дивно, адже місто – певна соціокультурна система, сукупність різноманітних зв’язків, починаючи від міжособистісних стосунків і закінчуючи відносинами на рівні “державна–людина”. За таких обставин міське поселення є посередником між мікрорівнем (людиною) та макрорівнем (державою). Міський простір – місце, де проходить повсякдення міського населення, – стає “полем для експериментів” політичної влади і тією площиною, на якій формуються громадяни держави. Цікавим аспектом у дослідженні міського простору є питання т. зв. “переломів” – переходів міської спільноти від одних форм політичної дійсності до інших, які супроводжуються змінами ідеологій, світогляду, укладу життя.

У середині ХХ ст. через такий “злам” пройшов і Львів. Так, якщо 1939 р. у місті найбільшими етнічними групами були поляки, євреї та українці, а в основі його політичного життя лежав польсько-український національний конфлікт, то внаслідок втрат Другої світової війни та політики повоєнних переселень етнічна структура змінилася на україно-російську. Зі встановленням радянської влади в місті одразу ж розгорнувся процес перетворення Львова з регіонального центру Східної Польщі на один із регіональних центрів радянської України зокрема і СРСР загалом. Місто мало стати ядром регіону, який хоч офіційно й поділили на області, але окреслювали як “Західну Україну” або “західноукраїнські землі”. Населення міста мусило сприйняти радянську ідеологію, цінності, за якими жили “радянські громадяни”, долучитися з іншими “братніми народами” до “побудови комунізму”. Процес інтеграції розпочався

у 1939 р. і за винятком періоду німецької окупації 1941–1944 рр. тривав аж до розпаду СРСР у 1991 р.

Одним із засобів перетворення Львова в соціалістичне місто (поряд зі створенням відповідних партійних та державних інститутів, промислових, архітектурних об'єктів, організацій культурних закладів радянського зразка) мало стати конструювання образу радянського Львова на сторінках публіцистичних та художніх творів, аналізу низки з яких і присвячена ця стаття.

Мета публікації – дослідити зміст та концептуальне навантаження радянської публіцистики, художньої літератури, в якій фігурував Львів, визначити, як саме конструювали «радянський» образ Львова у цих творах та які засоби для цього застосовували.

Джерельною базою нашого дослідження стали: публіцистика В. Беляєва, Я. Галана, П. Карманського, Ф. Липця, П. Панча, М. Степанюка, статті, що друкували в газеті “Вільна Україна” в радянський час, а також художні твори В. Беляєва, Я. Бжози, М. Брилинського, Б. Буряка, О. Гаврилюка, П. Карманського, Я. Кондри, П. Козланюка, М. Латишева, І. Вільде, Ю. Шовкопляса, М. Яцківа.

Дослідження урбаністичних образів, зокрема львівських, у літературі та мемуаристиці частково відображені в історіографії. Тою чи іншою мірою цієї тематики стосуються праці О. Белявцевої¹, О. Галети², Р. Голика³, Г. Грабовича⁴, К. Котинської⁵. Цій проблемі присвячено науковий збірник⁶ польської дослідниці Катажини Котинської. У своїй книзі вона ретранслявала та проаналізувала способи конструювання різних національних наративів (австрійського, українського, польського, російського,

¹ *Белявцева О.* Імагологічний образ Іншого в українському дискурсі про Львів // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”: зб. наук. праць. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2015. – Вип. 54. – С. 148–150; *Її ж.* Міжетнічні взаємини у Львові періоду міжвоєнного двадцятиліття: художня література і культурна традиція // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія: Культурологія. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2014. – Вип. 14 (1). – С. 139–150; *Її ж.* Польсько-український культурний діалог на сторінках часопису «Sygnały» // Київські полоністичні студії. – Київ, 2015. – Т. 26. – С. 308–314.

² *Галета О.* Від антології до онтології: антологія як спосіб репрезентації української літератури кінця ХІХ – початку ХХІ століття: монографія. – Київ: Смолоскип, 2015. – 640 с.

³ *Голик Р.* Місто і його душа: образ Львова у польській та українській мемуаристиці ХІХ – початку ХХІ ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2008. – Вип. 17. – С. 609–617; *Її ж.* Міражі Возз'єднання: образ Львова у контексті радянської цивілізації (1939–1941) // Історія Львова. – Львів: Центр Європи, 2007. – Т. 3: Листопад 1918 – поч. ХХІ ст. – С. 193–200; *Її ж.* “Місто Лева” і “серце батяра”: образ міста й щоденне життя львів'ян між двома світовими війнами // Історія Львова. – Львів: Центр Європи, 2007. – Т. 3: Листопад 1918 – поч. ХХІ ст. – С. 149–162.

⁴ *Грабович Г.* Мітологізація Львова: відлуння присутності та відсутності // Критика. – Київ, 2002. – С. 11–17.

⁵ *Котинська К.* Львів: перелічування міста / [пер. з пол. О. Сливинський; фотографії С. Савка]. – Львів: Вид-во Старого Лева, 2017. – 240 с.

⁶ *Lwów: lustro. Obraz wzajemny mieszkańców Lwowa w narracjach XX–XXI wieku* / [red. Kotyńska Katarzyna]. – Warszawa: Slawistyczny ośrodek wydawniczy, 2012. – 188 s.

єврейського тощо) XIX–XX ст. про Львів, їхні взаємні зв'язки та конфлікти. Близькими до тематики нашої статті є наукові доробки Р. Голика, який поряд з образами Львова у літературі загалом XIX – початку XXI ст. (також і мемуарній) зосередив свою увагу і на радянських нарративах 1939–1941 рр. – переломному періоді т. зв. “перших советів” в історії міста. Образ Львова радянського періоду тією мірою, як польського чи австрійського, не був предметом окремого дослідження, а тому має перспективи для подальшого вивчення.

Образ міста в публіцистиці

Одразу зі встановленням радянської влади в місті виникла потреба якось виправдати перед місцевим населенням та світовою громадськістю власний вступ на територію Польщі, захоплення т. зв. “Східних кресів”, а згодом – повторне приєднання цих територій до складу СРСР після війни. Окрім того, важливо було продемонструвати “переваги нового над старим” з метою отримання більшої кількості прихильників серед населення новоприєднаних територій Західної України; створити образ “нового Львова”, а відтак – і Західної України.

Одним із найкращих засобів досягти цієї мети було написання публіцистичних творів. Йдеться насамперед про публікації в газетах та публіцистичні нариси. До їхнього написання долучалися як прибулі зі Сходу України та Росії журналісти, так і місцеві кадри, які були прихильниками політики більшовиків або робили це з примусу. Уся публіцистика містила стандартні фразеологічні звороти, у кожній статті розвивали одні й ті самі концепції. Їх можна поділити на дві частини: періоду 1939–1941 рр. та періоду після 1944 р.

У перший період у публіцистиці пояснювали, чому Червона армія 17 вересня 1939 р. вступила в польські “Східні Креси”, а пізніше почала організовувати тут власну адміністрацію. У публікаціях йшлося про те, що до встановлення радянської влади “одвічний ворог українського народу – польська шляхта, протягом довгого часу пригноблювала народи Західної України та Західної Білорусії”. Позаяк в СРСР проживали “братні народи” росіян, українців та білорусів, які не могли спокійно дивитися на ці “муки” своїх “братів” у Польщі, “доблесна” Червона армія, мовляв, здійснила свій “визвольний” похід⁷.

Окреме місце в публіцистиці виділяли Львову. Про історію міста до 1939 р. писали в похмурих тонах, у читачів тексти статей мали викликати відчуття, ніби українське населення міста зазнавало тоді лише одних страждань. Акцентували увагу на тому, що споконвіку Львів був українським містом, який “незаслужено” захопили поляки.

Так, Я. Галан – один із найяскравіших радянськфільських авторів міжвоєнного часу в Галичині та апологетів повоєнної радянзації Львова – “українськість” цього міста пояснював тим, що його засновник Данило Галицький походив із роду Рюриковичів, а відтак – належав, згідно із радянською концепцією “братніх” народів, до спільного російського, білоруського та українського “загальноруського” простору. Захоплення Львова польським королем Казимиром III Я. Галан відображав як щось “протиправне” та “нечесне”. Щодо цього часу вимальовувався образ “ув’язненого” Львова, де панувала “польська шляхта”, а українські міщани були позбавлені всіх прав.

⁷ Відозва до всіх громадян м. Львова // Історія Львова в документах і матеріалах: зб. док. і матеріалів / [упоряд.: У. Я. Єдлінська та ін.; відп. ред. М. В. Брик]. – Київ: Наук. думка, 1986. – С. 211–212.

Подібно зображували австрійський період історії міста, який супроводжували тези про “імператорських намісників із гусарами, які допомагали польській шляхті”. Період перебування Львова у складі Другої Речі Посполитої розглядали як “шляхетсько-панський етап”. Так формували образ Львова – “багатотраждального” міста⁸.

Наприклад, Володимир Беляєв – радянський прозаїк, публіцист та драматург – у своїй збірці невеличких розповідних нарисів “Львівські зустрічі” за весь період XIV ст. – 30-х років XX ст. в історії Львова виділив лише чотири яскраві та “позитивні” моменти в його історії. Перший момент – це діяльність в останній третині XVI ст. у Львові “першого руського книгодрукаря” Івана Федорова. Постать І. Федорова була символічною: людина, яка пропрацювала свого часу у Москві, а згодом – у Львові, ніби самою своєю біографією підтверджувала тезу про культурну єдність Львова із рештою “руського світу” (у реаліях другої чверті XX ст. – радянського). Багато уваги В. Беляєв приділив і висвітленню другого, позитивного, на думку автора, моменту: спроби “визволення” Львова Богданом Хмельницьким у 1648 р., яка виявилася невдалою. “Позитивним” моментом у дорадянській історії Львова для публіциста вимальовувався візит до міста російського царя Петра I у 1707 р. Він наголошував, що тодішнє руське населення Львова “захоплено” зустрічало царя, а той пожертвував значні кошти Львівському братству, яке було культурним центром місцевого руського населення. Врешті, четвертим позитивним моментом в історії міста вважали саме “звільнення” міста Червоною армією, його “воз’єднання” із радянським простором⁹.

Прикметно, що “позитиви” минулого Львова припасовували так, аби цілком виправдати дії радянських військових восени 1939 р. – мовляв, те, що гетьман Б. Хмельницький хотів “звільнити” місто, але так і не зміг цього зробити, давало всі підстави Червоній армії завершити його справу у середині XX ст., втіливши “торжество історичної справедливості”. Зрештою, як влучно зауважив С. Єкельчик, недарма у цей час починав формуватися міф про червоноармійців як “нащадків козацького війська”¹⁰.

Період 1939–1941 рр. у публіцистичних творах подавали як початок “нового життя” міста, його відродження, “другої молодості”.

Петро Панч, представник партійної номенклатури, який у цей час прибув до Львова, так описував тодішню ситуацію:

Видно було, як львів’яни переживають своє... звільнення. Вузькі вулиці старовинного міста обернулися на живі ріки, і по них пливли не чужі й свої, а вже просто – радянські громадяни. Над їхніми головами маяли червоні прапори, а з тисяч грудей рвалося буйно радісне: Хай живе свобода! Нех жие вольность! А їх перебиває: “Вічний революціонер – дух, наука, думка, воля”¹¹.

Цікавим є публіцистичне відображення П. Панчем тодішніх львівських пам’ятників. Єдиним “позитивним” для автора монументом був пам’ятник Міцкевичу – “близькому” поету до настроїв “трудового народу”, який “звільнення” народу зустрічає із

⁸ Галан Я. Друга молодість // Галан Я. Драматичні твори. Художня проза. Публіцистика / [під ред. І. О. Дзевєріна]. – Київ: Наукова думка, 1983. – С. 500.

⁹ Беляєв В. Львівські зустрічі: нариси. – Львів: Вид-во “Вільна Україна”, 1949. – С. 80–95.

¹⁰ Єкельчик С. Імперія пам’яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. – Київ: Критика, 2008. – С. 75.

“лагідною посмішкою”. Інші львівські монументи асоціюються йому зі “шляхетським” минулим “панською” Австро-Угорщини та Польщі, “не вписуються” в нове міське життя: Скрадаючись, серед дерев бульвару, шулить вуха гривастий кінь під польським королем Яном Собеським, брови хмурить з високого п’єдесталу австрійський політик Смолка, кам’яніє від злості колишній намісник граф Голуховський... Польський драматург, увічнений у бронзі граф Фредро з натугою вслухається в те, що діється на вулицях Львова: то є щось нечуване!¹²

Крім того, П. Панч шукає і “знаходить” у Львові “ленінські місця”, стверджуючи, що нібито у проміжку осені 1913 – весни 1914 рр. В. Ленін зупинявся у місті в колишнього власника Оссолінеуму¹³.

Під дещо іншим кутом зору “пов’язував” Львів і В. Леніна М. Степанюк, який звертав увагу на буцімто значну популярність праць Леніна серед населення міста ще в дорадянський час, робив акцент на тому, що “ленінську” “Іскру” певний час на початку ХХ ст. видавали саме у Львові, а смерть “вождя” тут зустріли з великим “жалем та скорботою”. Взагалі весь міжвоєнний період історії міста відображений у творі як час, коли “ленінські ідеї у Львові були популярні, але не могли бути реалізовані”, і лише зі “звільненням” міста Червоною армією 1939 р. їхня реалізація розпочалась¹⁴.

Важливо було у цей час на сторінках преси показати, що місцеве населення радісно зустріло нову владу. У тодішніх газетах чи не в кожному випуску з’являлися колективні заяви працівників установ і підприємств, у яких вони “висловлювали свою любов до радянської Батьківщини”¹⁵. П. Карманський так описував місто в перші дні встановлення радянської влади:

Місто святкове. Воно було переповнене народом. Багато людей ішло колонами з червоними прапорами, червоними стрічками... Я приглядався до облич і на всіх бачив радість, щастя, велике хвилювання... Захоплено читав радянські газети, які приходили до нас, і пізнавав нове, що радувало мою змучену душу¹⁶.

У такий спосіб формували образ міста, мешканці якого “позитивно сприйняли” нову “справедливу” владу.

У яскравих фарбах вимальовували майбутнє Львова:

Під радісні пісні ростуть наші діти, які завтра будуть створювати новий, зовсім інший Львів – місто палаців праці, місто гігантів-заводів, місто широких вулиць і тінявих парків. Зникнуть кам’яні домовини, які називалися житлами. Безслідно пропадуть мазанки околиць міста¹⁷.

¹² Панч П. За рікою за Збручем // Панч П. Твори: в 6-ти т. – Київ: Дніпро, 1983. – Т. 6. – С. 486.

¹³ Витяг із щоденникових записів, дорожніх нотаток Петра Панча про літературне і громадсько-політичне життя в Західній Україні // Культурне життя в Україні 1939: Західні землі. – Київ: Наукова думка, 1995. – Т. 1: 1939–1953 рр. – С. 75.

¹⁴ Степанюк М. Ленін і Західна Україна // Радянський Львів. – 1947. – № 1. – С. 37–41.

¹⁵ З повідомлення про радісну зустріч Червоної Армії населенням м. Львова // Радянський Львів 1939–1955: Документи й матеріали. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1956. – С. 26.

¹⁶ Там само. – С. 486–487.

¹⁷ Карманський П. Кризь темряву. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1957. – С. 95–96.

Так, у 1939–1941 рр. радянська влада створила одразу два міфи: перший міф про “визволення та опіку” нової влади над українським населенням Львова, а другий – про радісний прийом Червоної армії і загалом всього “радянського” місцевим населенням.

Львів періоду 1941–1944 рр. подавали як “поранене” та отруєне “лиховісними” ідеями місто, як “кублo фашизму”, де діяла “зрадницька уніатська” (йдеться про греко-католицьку) церква на чолі з митрополитом Андреем Шептицьким та “буржуазні націоналісти ОУН-УПА”¹⁸. Місцеву греко-католицьку церкву (в текстах її зневажливо називали “шептитчина”) зображали “отрутою, яка роз’їдала здорове тіло західноукраїнського населення”¹⁹.

Все те, що діялося в місті під час окупації німців, називали “кошмаром гітлерівської окупації”:

До 1942 р. Львів налічував цієї галасливої череди [йдеться про німців. – П. А.] понад 300 тисяч голів. Все це їло, пило... Взимку ходило до оперети Легара, а влітку вилазило на Високий замок і з насолодою спостерігало, як знайомі в есесівських і гестапівських мундирах... спалювали євреїв²⁰.

Після повторного відновлення радянської влади у місті в липні 1944 р. у публіцистиці почали вимальовуватись нові сюжети. Наголошували на черговому “звільненні” міста, цього разу від німців, радянською армією²¹. Знову ж таки, творили образ “заново народженого” міста, яке було звільнене “ціною життів культурних діячів та солдат-героїв”:

Один з танкістів Уральського корпусу своєю машиною портяс весь Ринок і зупинився при вході до ратуші. З люка танка вистрибнув вихованець комсомолу, інженер Олександр Марченко, який закріпив на міській ратуші червоний прапор – символ визволення Львова, після чого життя його обірвали кулі фашистів²².

Наголос на людських втратах робили не випадково: це, по-перше, мало підтвердити “доблесність і відважність” солдат радянської армії, а, по-друге, накласти певні зобов’язання на місто та його мешканців: мовляв, ми заради вас втратили людей, а тепер очікуємо від вас віддачі у майбутньому. Публіцисти акцентували увагу не лише на людських, але й на матеріальних втратах міста, його “повоєнних ранах”:

Майже весь аеродром поритий воронками... розбиті, закурені з зірваними дахами чорніють ангари. Скрізь блищить розбите скло, то там то тут – проломи в стінах. Обірваний дріт звисає над головою. Скрізь ще не розміновані будинки²³.

¹⁸ Галан Я. Наша сила – в єдності! // Галан Я. Драматичні твори, художня проза, публіцистика / [упоряд. І. О. Дзевєрін]. – Київ: Наукова думка, 1983. – С. 344–345.

¹⁹ Бєляєв В. Кандидат в святые и его агентаура // Бєляєв В. Ночные птицы. – Москва: Изд-во политической литературы, 1965. – С. 9.

²⁰ Галан Я. Друга молодість. – С. 500.

²¹ Галан Я. За вільну і возз’єднану // Галан Я. Драматичні твори, художня проза, публіцистика / [упоряд. І. О. Дзевєрін]. – Київ: Наукова думка, 1983. – С. 342–343.

²² Галан Я. Спасибі, воїне! // Галан Я. Драматичні твори. Художня проза. Публіцистика / [під ред. І. О. Дзевєріна]. – Київ: Наукова думка, 1983. – С. 514.

²³ Бєляєв В. Звільнення Львова // Бєляєв В. Львівські зустрічі: нариси. – Львів: Вид-во “Вільна Україна”, 1949. – С. 116.

“Темному тривожному” Львову 1941–1944 рр. протиставляли “квітуче радісне” повоєнне місто, мешканці якого сподівалися на закінчення війни, на збереження в подальшому миру та налагодження спокійного життя міста:

Наші діти можуть спати спокійно, їх не тривожитимуть уже спалахи зеніток і смертоносна музика падаючих бомб. Осліплі вікна наших хат знову заясніли, і ми знову навчимося любити місячне сяйво. Повернуться до дітей їх батьки, і матері притулять до грудей своїх синів-героїв²⁴.

Для авторів важливо було показати, що все “темне несправедливе минуле” поступово ліквідується, а на його місці постає “світле справедливе теперішнє”. До прикладу, В. Беляєв описує процес демонтажу стіни монастиря “лицемірних”, за його визначенням, бернардинів, який уособлював середньовічне “феодалне” минуле міста, і будівництво із здобутих унаслідок цього матеріалів житлових будинків для робітників нових радянських підприємств, які уособлювали нове міське майбутнє²⁵.

У публіцистиці перших повоєнних років вимальовується образ міста Львова, яке “швидко відбудовується і розвивається”. У кожному випуску тодішньої міської преси публікували по декілька статей, в яких розповідали про будівництво тих чи тих промислових підприємств, про відбудову пошкоджених будинків, про налагодження життя пересічних мешканців.

Із початком кампанії створення у Львові промислового центру все частіше з’являється публіцистика, в якій місто зображують індустріальним. У цей час побачили світ перші статті про львівських героїв соціалістичної праці, статті про соціалістичні змагання між робітниками чи підприємствами, про зобов’язання заводів та фабрик виконати визначені плани²⁶.

На кінець 1940-х років вже вимальовується образ “повністю відбудованого” Львова, який відійшов від “ран війни” і став “на рейки” спокійного мирного життя: Тепер, де би ви не були – на горбах Погулянки, вкритих буками, чи під каштанами вулиці Енгельса, – слух ваш певні години ловить гудки великих заводів. Ось загудів “Львівсільмаш”, за ним – електроламповий, і скоро з’єднані в одну гармонію багатоголосся заводські гудки співають урочисту гармонію щастя, яке тепер у надійних руках²⁷.

Акцентували увагу на “братній” допомозі у розбудові Львова всіх народів та республік СРСР. Це мало символізувати умовність кордонів між союзними республіками та “справжню дружбу” між ними²⁸. Відзначали той факт, що львів’яни яскраво

²⁴ Беляєв В. Серпень – вересень // Беляєв В. Львівські зустрічі: нариси. – Львів: Вид-во “Вільна Україна”, 1949. – С. 56–57.

²⁵ Беляєв В. Голос из подземелья // Беляєв В. Ночные птицы. – Москва: Изд-во политической литературы, 1965. – С. 54–55.

²⁶ До прикладу див.: *Лупець Ф.* Випуск продукції зростатиме // Вільна Україна (Львів). – 1945. – 16 січня. – № 11 (678).

²⁷ *Галан Я.* Щастя Львова // Галан Я. Драматичні твори. Художня проза. Публіцистика / [під ред. І. О. Дзевєріна]. – Київ: Наукова думка, 1983. – С. 515.

²⁸ До прикладу див.: Москвичі допомагають Львову // Вільна Україна. – 1945. – 3 червня. – № 109 (776).

себе виявляють в інших радянських республіках, а вихідці з останніх – у Львові. Так малювали образ міста, яке успішно інтегрується в радянський простір.

“Миролюбність” міста мало продемонструвати й встановлення ним дружніх стосунків із містами інших країн Варшавського договору. Насамперед йшлося про Польську Республіку, створену 1944 р., у якій керівні позиції займали комуністи. Зі зміною політичної кон’юнктури в Польщі змінюється її відображення в публіцистиці, а також відносини між Польщею, з одного боку, та СРСР (і Львова) – з іншого. Якщо у 1939 р. в радянському дискурсі Польща фігурує як “шляхетська та панська”, то через десять років – як “дружня держава”. Розголосу серед населення набуло перевезення т. зв. “Рацлавицької панорами” зі Львова до Польщі у 1946 р., що мало символізувати дружбу між містом та цією країною.

Із 1950-х років вимальовується ще один образ міста, яке розширюється. Саме на цей час припадає початок масової розбудови міських околиць, що відображено й у публіцистичних творах. Випуски газети були переповнені статтями про побудову нових мікрорайонів²⁹, що викликало враження динамічності міста, яке постійно “у русі”. Образи індустріального Львова та “міста, що розширюється” залишалися актуальними у публіцистиці аж до розпаду СРСР у 1991 р.

Так, одним із засобів формування потрібних для будь-якої влади образів є публіцистичні твори. Не становила винятку й радянська влада, яка приділяла цьому жанру великого значення. Як наслідок, було створено міфи: про “визволення та опіку” нової влади над українським населенням Львова, про радісний прийом Червоної армії і загалом всього радянського місцевим населенням. Після 1944 р. у публіцистиці продовжили виробляти нові образи міста, серед яких найголовнішими були: “квітучий радісний” повоєнний Львів, місто, яке “швидко відбудовується і розвивається”; індустріальне місто, що успішно інтегрується в радянський простір; миролюбне місто, яке постійно розширюється завдяки новим житловим масивам. Вищезгадані образи мали на меті виправдати як вступ Червоної армії на західноукраїнські землі, а пізніше – звільнення міста від нацистської окупації, так і становлення тут радянської адміністрації, що було актуальним у 1939–1941 рр. та в повоєнний час аж до розпаду СРСР.

Відображення міста в художній літературі

Окрім публіцистичних творів, не менш дієвими засобами конструювання образу були радянські художні твори. Тому з осені 1939 р. одразу ж виникла потреба створення організації, яка, по-перше, об’єднала б місцевих письменників і поетів для контролю їхньої діяльності і виявлення “неприхильних” до влади митців, а, по-друге, ця організація стала б хорошим середовищем для “впливу” на митця та спрямування його діяльності “у правильне ідеологічне русло”. З такою метою вже у жовтні 1939 р. під егідою письменників та поетів, які прибули зі Східної України, із місцевого осередку творчої інтелігенції сформували Організаційний комітет львівських письменників на чолі з київським письменником Петром Панчем, а 1940 р. цей комітет було реорганізовано в місцеву філію Спілки радянських письменників

²⁹ До прикладу див.: Завтрашній Львів // Вільна Україна. – 1965. – 24 листопада. – № 231 (6672).

України (СРПУ), яка у 1941 р. призупинила свою діяльність у зв'язку з німецькою окупацією Львова, але вже 1944 р. була відновлена³⁰.

Серед інших письменників та поетів до СРПУ увійшли Степан Тудор, Ярослав Галан, Олександр Гаврилюк, Олександр Козланюк, Ірина Вільде, Ванда Василевська³¹.

Основним літературним напрямом став соціалістичний реалізм (соцреалізм), львівські письменники та митці були змушені писати свої твори, дотримуючись його постулатів.

Говорячи загалом про соцреалізм у літературі, зазначимо, що обов'язковим елементом будь-якого такого твору мав бути “позитивний герой” – головний персонаж у сюжеті пролетарського чи селянського походження, який уособлював традиційні цінності “радянської людини”. Особиста кар'єра цього героя, що є наскрізною ниткою твору, починає розвиватися успішно лише після встановлення радянської влади, є нібито відтворенням “прогресу радянського суспільства, яке розвивається під керівництвом Комуністичної партії і прямує вірним шляхом марксизму-ленінізму”³². Таку концепцію виробили ще впродовж 1920–1930-х років у СРСР, до Львова її привезли вже “готовою”. Специфіка цієї місцевості полягала в тому, що замість Російської імперії, яку протиставляли новій “прогресивній владі більшовиків” на Сході, тут треба було протиставляти “панській шляхетській Польщі”, яка “експлуатувала місцеве населення”, щойно встановлену радянську владу, саме вона це населення, згідно з радянською концепцією, “зробила вільним”³³.

Дотримання такого напрямку простежуємо майже в усіх досліджених нами творах. Методологічно його можна звести до кількох пунктів, відповідно до яких автори будували свої оповіді, і які так чи так містилися в текстах:

“Позитивними” героями творів є селяни або робітники, життя яких поділене на дві частини: до і після 1939 р.

Період до 1939 р. характеризується економічними та соціальними кризами, що сильно відбивається на житті “позитивного героя”. Йшлося про неможливість самореалізації відповідно до талантів і зацікавлень, про безробіття, низькі заробітні плати або й їхню повну відсутність, часті звільнення з роботи, підозри роботодавців до будь-яких об'єднань робітників і взагалі зневажливе ставлення багатих до бідних.

Відповідно, сформувалася система уособлень: “позитивні герої” – представники робітництва та селянства, бідної частини суспільства, та “негативні герої” – представники багатих станів.

“Позитивні герої”, порівнюючи на сторінках творів життя в Польщі та в Радянській Україні, переважно приходять до висновку, що в останній якість життя значно вища, сподіваються на якомога швидше “встановлення соціальної справедливості” і вірять, що в цьому допоможуть радянські українці.

³⁰ *Гльницький М.* Літературний Львів // Історія Львова: у 3-х т. – Львів: Центр Європи, 2007. – Т. 3. – С. 184–185.

³¹ *Тарнавський О.* Літературний Львів, 1939–1944: Спомини. – Львів: Просвіта, 1995. – С. 30.

³² *Clark K.* Socialist Realism and the Sacralizing of Space // *The landscape of Stalinism: the art and ideology of Soviet space* / [ed. by Evgeny Dobrenko and Eric Naiman]. – Washington D.C.: University of Washington Press, 2003. – P. 3.

³³ Відозва до всіх громадян м. Львова. – С. 211.

У такому контексті події вересня 1939 р. у Львові трактують як “визволення”, “возз’єднання”, а серед багатьох позитивних змін, які, мовляв, у цей час відбулися, у творах особливо підкреслюють появу можливості для власної реалізації раніше пригноблених “позитивних героїв”.

Продемонструємо вищенаведену схему на конкретних літературних прикладах.

У 1946 р. побачила світ повість І. Вільде (справжнє ім’я – Дарина Макогон) – однієї з найвідоміших українських письменниць міжвоєнного та радянського часу – “Історія одного життя”. Головна героїня твору – Олена Йосипівна, після смерті батька та трьох старших братів її виховувала лише мати. Попри те, що мати хотіла, аби Олена отримала хорошу освіту в місті, в умовах житлової кризи в міжвоєнному Львові це було нелегко. Усе ж Олена змогла винайняти приватну квартиру в місті, згодом вступила до вчительської семінарії і водночас влаштувалася на роботу приватного вчителя, вела уроки в сина місцевого доктора та мала допомагати у хатніх справах господині. За це все платили 15 злотих – суму, якої вистачало на утримування кімнати, харчування, але про дозвілля можна було забути. Врешті, закінчила учительську семінарію на “відмінно”, але учительської посади не отримала, бо була україною, натомість найнялася на фабрику дитячих іграшок пана Хруцького – місце, де, попри важку фізичну працю, оплата також була невеликою³⁴.

Єдиною альтернативою таким “стражденним реаліям” українців у складі міжвоєнної Польщі для головних героїв повісті видається лише СРСР. Так, коханому Олені Йосипівни, підпільному комуністові, належить фраза:

Невже ти думаєш [звернення до Олені Йосипівни – П. А], що я не вірю в краще майбутнє трудящих? Та ж воно вже є, вже кується на Радянській Україні, в цілому СРСР. Тільки вузенька річечка Збруч нас розділяє від щастя...³⁵.

Події вересня 1939 р. у Львові в повісті автор трактує як початок нового періоду життя міста та його мешканців:

Перший мітинг на площі перед оперним театром. Зустріч з київськими письменниками, яких ми досі знали тільки з прізвищ... Перший у великому залі оперного театру концерт червоноармійського ансамблю. Перші радянські школи з рідною мовою навчання у Львові. Ні, ніколи я не забуду тих днів!³⁶.

Зрештою, серед багатьох позитивних змін, які, мовляв, виникли восени 1939 р., в “Історії одного життя” особливо підкреслено появу можливості для власної реалізації: Олена Йосипівна отримала роботу у відділі соціального забезпечення при міській Раді, а її хлопець, до того безробітний, – роботу інспектора міського відділу народівити, вступив на заочне відділення університету³⁷.

Схожі сюжети простежуємо в житті героїні іншої повісті І. Вільде “Ті з Ковальської” (1947) – Марти. Вона приїхала в 1938 р. зі Станіслава (сучасне

³⁴ Вільде І. Історія одного життя // Вільде І. Повісті та оповідання. – Львів: Каменяр, 1983. – С. 56–72.

³⁵ Беляєв В. Вільний Львів // Беляєв В. Львівські зустрічі: нариси. – Львів: Вид-во “Вільна Україна”, 1949. – С. 141.

³⁶ Там само. – С. 75.

³⁷ Там само. – С. 77.

м. Івано-Франківськ) до Львова навчатися справі кравчині, але зрештою стала робітницею на місцевій майстерні жіночих сукенок і костюмів Зільберкранца. Пан Зільберкранц – негативний персонаж – вкрай упереджено ставиться до робітниць майстерні, не платить їм за працю і масово звільняє, його агентка пані Міся пильнує за робітницями, мовляв, переслідуючи “збільшовичених замаскованих ворогів”, якими вважає робітниць своєї майстерні. На сторінках повісті автор намагається продемонструвати, що такі умови праці, як і негативне ставлення “буржуазного” керівництва до своїх працівників, були характерними не лише для цієї майстерні, а й для всіх інших підприємств міжвоєнного Львова³⁸.

Відповідно, і в цьому творі події осені 1939 р. подано лише позитивно:

Ми просто не могли охопити все те нове, що було перед нами! Ми ходили як очманілі. Наше безбарвне життя раптом заграло такою райдугою барв, що ми неспроможні були впоратися з цією величезною кількістю вражень заразом, мружили очі від блиску і сміялись від радості³⁹.

Із т. зв. “золотим вереснем” головні герої повісті “Ті з Ковальської” (Марта і її подруги з роботи Марина та Ривка) отримали можливість подальшого кар’єрного зростання, яке досі, мовляв, було безперспективним: одразу ж зі встановленням радянської влади у Західній Україні вони зареєструвалися в оргкомітеті профспілок, а майстерню Зільберкранца перетворили на артіль, де стали “самі собі господарями”⁴⁰.

Змінився і сам розпорядок життя львів’ян. Якщо до 1939 р. день персонажів повісті був побудований за схемою “дім – робота – дім”, то зі встановленням у місті влади “совітів” життя героїв значно пожвавішало, з’явилися умови для розширення їхнього світогляду:

“А життя навколо нас аж вирувало! О десятій ранку збори колишніх членів профспілок у залі ратуші. Йдемо із Ривкою сходами вгору і тільки підштовхуємо одна одну ліктями: чи думали ми колись, що будемо в цьому залі засідати? О другій годині – великий мітинг в оперному театрі. Чи можна стримати себе від спокуси, щоб туди не піти? О шостій в залі філармонії відбудеться виступ радянських письменників з Києва. А ввечері будуть грати у Великому театрі якусь радянську п’єсу”⁴¹.

Заразом у “Тих з Ковальської” були сюжети, в яких все “польське у місті 1939 р. здавалося примітивним і недоречним:

Я на власні очі бачила [говорить головна героїня твору Марта – П. А.], як якийсь молоденький, з дівочим личком офіцерик стояв на розі вулиць Академічної і Легіонів [сучасні просп. Шевченка та просп. Свободи, відповідно. – П. А.] і, обхопивши руками голову, питав крізь сльози невідомо кого: “Що сень дзеє? На милость Боску, що сень дзеє?”⁴².

³⁸ Вільде І. Ті з Ковальської // Вільде І. Повісті та оповідання. – Львів: Каменяр, 1983. – С. 146.

³⁹ Там само. – С. 162.

⁴⁰ Там само. – С. 165.

⁴¹ Там само. – С. 163.

⁴² Там само. – С. 159.

Принагідно зауважимо, що подібно тенденційно В. Беляєв у художньому нарисі «На шляху до Львова» подав епізод із польським офіцером, що також сидів у «Атласі». Він описаний як «пан у френчі воєнного покрыву із сукна захисного покрыву», який сидів у компанії «дам із золотими персями на пальцях, із блакитними песцями на плечах», і «по-зрадницьки» підслуховував компанію молодих людей, які захоплено розмовляли про радянську владу. Вочевидь, В. Беляєв хотів у такий спосіб передати уособлення «панської шляхетської Польщі», від якої, мовляв, було звільнено українців Західної України. Врешті, коли за столом молодих людей пролунав тост «за нашу Червону армію» і «за славне місто – Радянський Львів», польський офіцер зі злості роздушив склянку, порізавши собі руку, та покинув ресторан. А завершується нарис словами:

І здалося, що це не офіцер-пілсудчик із племені колонізаторів, а весь старий світ залишає місто, в якому вперше за всю його історію повіяло справжньою свободою і господарем став Народ⁴³.

У 1941 р. було опубліковано оповідання «Ранковий концерт» Юрія Шовкопляса – українського письменника, прозаїка, який у 1940–1941 рр. очолював відділення Літературного фонду СРСР у Львові. У творі йдеться про долю чотирьох музик, які до 1939 р. були звичайними львівськими вуличними музикантами і жили за гроші, які отримували завдяки вуличним концертам⁴⁴. Після «золотого вересня» вони вступили на навчання до консерваторії і згодом вже грали у великому джаз-оркестрі при філармонії⁴⁵.

Польський письменник Ян Бжоза (справжнє прізвище Юзеф Воробець), один із зачинателів т. зв. «пролетарської» літератури в Польщі, в оповіданні «Машиніст» зобразив, як робітник Михайло працював «за польських часів» на заводі подавальником, прибиральником, любив машини, але до них його не допускали. Натомість після 1939 р. він став одним із провідних машиністів на залізниці⁴⁶.

В оповіданні П. Козланюка – українського письменника, публіциста, літературного критика – «Золото» описано процес розміщення в колишніх «палацах панів» радянських шкіл, клубів, дитсадків, лікарень, а також заселення туди простих робітників зі сім'ями: «В комфортабельні кімнати нещодавніх власників заводів, банків, золота і шикарних офіцерських комірив переселялися з мокрих підвалів робітники, і їх дружинам, матерям, дітям уперше не в сні світило сонце з ранку до вечора»⁴⁷.

В одному з епізодів зображується заселення однієї з робітничих родин (прачки Софії і слюсаря Мирона) до оселі, де раніше проживали пани Щекальські. Від попередніх власників помешкання залишився лише великий портрет на стіні «якогось предка Щекальських – вусатого нахмуреного шляхтича», який уособлює у творі «шляхетську панську Польщу». Ефектним є епізод, коли цей портрет знімали:

⁴³ *Беляєв В.* На шляху до Львова // *Беляєв В.* Львівські зустрічі: нариси. – Львів: Вид-во «Вільна Україна», 1949. – С. 25–26.

⁴⁴ *Шовкопляс Ю.* Ранковий концерт // *Література і мистецтво (Львів)*. – 1941. – Вип. 1. – Січень. – С. 10.

⁴⁵ Там само. – С. 11.

⁴⁶ *Бжоза Я.* Машиніст // *Література і мистецтво*. – 1941. – Вип. 4. – Квітень. – С. 36.

⁴⁷ *Козланюк П.* Золото // *Література і мистецтво*. – 1941. – Вип. 4. – Квітень. – С. 10.

Голова сімейства Мирон зі словами “Ану, вельмишановний пане, і ви забирайтеся з хати до чорта!” схопив важку раму обіруч. Він рвонув щосил раз і другий, цвях з тиньком вирвався і шляхтич упав з розмахом на підлогу. Падаючи, портрет вдарився об стілець і розбився⁴⁸.

Так було відображено своєрідний конфлікт минулого польського і теперішнього радянського. Поряд з цим, намагаючись продемонструвати читачам, мовляв, сформовану “соціалістичну свідомість і радянський патріотизм” тодішніх львів’ян, П. Козланюк наводить епізод, у якому головні герої повісті Мирон та Софія, знайшовши у своїй оселі діаманти, не залишили їх собі, а віддали державі на “благо всіх робітників, селян”⁴⁹.

Утім, не всі твори завершувались позитивно. Так, головний герой оповідання М. Брилинського “Микита Гриців” у міжвоєнній Польщі жив “безпросвітним життям молодого шевського челядника у щоденних злиднях”. Надіючись знайти “кращої долі” в Радянській Україні, зробив спробу втекти туди через ріку Збруч, але був убитий польською поліцією⁵⁰.

Окрім прозових творів, образ радянського Львова 1939–1941 рр. формувався і в поезії.

Так, у поемі “Львів” О. Гаврилюка – українського письменника, публіциста, діяча комуністичного руху, міжвоєнний Львів зображений як такий, що протягом всієї своєї історії “був обернений на схід”, де “росла країна наших мрій” (тобто СРСР), але мусив дивитися на цю країну “крізь темні грат, крізь праці піт”⁵¹. “Звільнене” ж Червоною армією місто зображене так:

Ти бурлив хвилюючо юрбою, морем стягів гордо майорів, коли я зустрівся з тобою, мій любий, вже свобідний Львів... Це гнила розпалася держава, мов би снівся неймовірний сон, а зі сходу, вся у сяйві слави, армія змела лихий кордон... І лежало наче двадцять томів, двадцять мертвих, погорілих літ, і нова – поема невідома, вже піснями сповнювала світ⁵².

В інших поемах і віршах також оспівуються подібні сюжети, звеличується Червона армія та радянська влада, яка надала безкоштовну освіту, медицину, робочі місця тощо. Зокрема, у вірші “В нас кожен може стати першим” невідомого автора підкреслено можливість кожного власними силами досягнути професійних висот, чого не було раніше. У цьому вірші колишній монтер став директором заводу, завод з “панського” став “рідним”, а портрети Леніна і Сталіна, радянські прапор та герб встигли стати улюбленими⁵³.

⁴⁸ Козланюк П. Золото. – С. 10.

⁴⁹ Там само. – С. 12.

⁵⁰ Брилинський М. Микита Гриців // Література і мистецтво. – 1940. – Вип. 2. – Жовтень. – С. 7.

⁵¹ Гаврилюк О. Львів // Гаврилюк О. Поезії. – Київ: Радянський письменник, 1941. – С. 26.

⁵² Там само. – С. 53.

⁵³ В нас кожен може стати першим // Література і мистецтво. – 1940. – Вип. 1. – Вересень. – С. 10.

У вірші “La vita nuova” П. Карманського – українського поета, перекладача, публіциста, громадського діяча, літературного критика, свого часу представника літературної спільноти “Молодої музи” – старому “кошмарному” життю без змін протиставляється “нове”, значно динамічніше та сповнене надії:

Це творча туга спогади єднає
В нові змагання й невсипущий гін,
Це кров у жилах грає водограєм,
І нова юність рветься навздогін
Рокам, що були пережиті марно
І відійшли, як привиди кошмарні⁵⁴.

Цікавим за символістикою є вірш поета та перекладача Ярослава Кондри “Юність заводу”, у якому подано двоякий образ одного і того самого промислового підприємства в різний час. Завод, належавши до 1939 р. приватному власникові, “відвертався від безробітного”, був “чужим, похмурим”, а після вересня 1939 р. став “юним”, який “щиро приймає” усіх робітників і “розквітає”⁵⁵.

Львів періоду німецької окупації у радянських художніх творах був місцем співпраці між німецьким командуванням, з одного боку, та місцевими “ненадійними елементами”, з іншого. У романі В. Беляєва “Хто тебе зрадив?” греко-католицьке духовенство на чолі з митрополитом А. Шептицьким зображено союзником німців, яке разом із ними “вбиває євреїв та радянських партизан”. Доля головної героїні твору Іванни мала продемонструвати “всю підлість” німців та українського греко-католицького духовенства: дівчину було закатовано через те, що “вона шукала справедливості”, встановлюючи контакт із радянським підпіллям⁵⁶.

Після звільнення міста від німецької окупації перед місцевими митцями постало завдання протиставляти образіві “хаосу”, який був спричинений “німецькими фашистами” у місті, образ вдруге “звільненого” Червоною армією міста і наведення у ньому порядку. Так, в оповіданні українського письменника Михайла Яцків “На світанку” звичайна робітниця змогла стати співачкою Львівського оперного театру лише після повторного встановлення радянської влади у 1944 р.⁵⁷ В іншому його творі “Убийте мене!” головний герой Фрей Булат повстає проти німецької влади у місті, однак потрапляє до в’язниці, але від смерті його, як і всю родину та Західну Україну загалом, “рятує” Червона армія⁵⁸.

Друга половина 1940-х років стала початком ери розбудови промислових підприємств, яку, відповідно, у цей час також почали відображати в літературі. До прикладу, Борис Буряк – український письменник, літературознавець, кінознавець, у роки Другої світової війни – радянський військовий кореспондент – “Тарас Журба” розповідає про хлопця зі села, який прибув до міста у 1944 р. і був захоплений колоритністю Львова. Він влаштувався на роботу будівельника заводу і з цього моменту розпочи-

⁵⁴ Карманський П. La vita nuova // Література і мистецтво. – 1940. – Вип. 3. – Листопад. – С. 6.

⁵⁵ Кондра Я. Юність заводу // Література і мистецтво. – 1941. – Вип. 4. – Квітень. – С. 32–33.

⁵⁶ Детальніше див.: Беляєв В. Кто тебя предал? – Москва: Детская литература, 1982. – 224 с.

⁵⁷ Яцків М. Вибрані твори. – Київ: Дніпро, 1973. – С. 168–169.

⁵⁸ Там само. – С. 170–173.

нається застосування цікавих художніх засобів: що більшим стає завод, то кращим робиться життя самого Тараса. Урешті, хлопець, який в дитинстві зазнавав утисків серед “панів, ксьонзів” і мав змогу закінчити лише I клас школи, за радянської влади став комсомольцем, зміг себе реалізувати і долучитися до справи розбудови Львова⁵⁹.

Схожі сюжети з’являються в документальній повісті Михайла Латишева – українського письменника, журналіста, літературного працівника львівської обласної газети “Вільна Україна”, члена Спілки журналістів України – “Лайнери перетинають континенти”. Він описує колектив Львівського автобусного заводу, що здебільшого складався зі “вчорашніх” фронтовиків, які “феєрично” та з “ентузіазмом” будують новий завод, долають шлях від “пустирів із вагончиками для робітників” до “величезних корпусів заводу та гуртожитків і житлових квартир для працівників”⁶⁰.

У творі вимальовується дві категорії головних героїв: до першої належить більшість (Б. Кашкадомов, М. Милян, К. Замрій, О. Следь), яка самовіддано працює, ці люди не “шукають легких шляхів”, є шанованими працівниками, “передовиками” у власній сфері; до другої категорії належать антигерої (К. Щербина, М. Кривошеєв), зображені у творі “в темних тонах” як “дезорганізатори виробництва”, і це одразу ж відбивається на їхніх моральних якостях. “Негативні герої” постійно плетуть інтриги на заводі, однак наприкінці твору їхня змова відкривається, змовників адміністративно карають, а сам завод і його колектив “прямують у власне світле майбутнє до нових звершень та перемог”⁶¹.

Звісно, такі образи занадто ідеалізовані і не відповідають повністю реальності. Керівні посади на промислових підприємствах та державній службі надавали зазвичай не місцевим жителям, а приїжджим зі Сходу, тому багато що зі зображеного у літературних творах було або дещо перебільшеним або зовсім неправдивим. Літературні твори також формують образ Львова як радянського міста, яке було колись “буржуазним”, де “пригноблювали робітників” і життя звичайних людей складалося лише з негативів, а тепер стало соціалістичним, тут захищають права робітників, їм надано матеріальну та соціальну допомогу й можливість самореалізації. Специфікою літературних творів про радянський Львів є те, що, по-перше, тодішні письменники прагнули протиставити вже “радянський Львів” колишньому “польському”, а після німецької окупації міста у 1941–1944 рр. – “хаос”, спричинений цією окупацією, наведенню порядку в місті після повторного його “звільнення” Червоною армією.

Так, унаслідок Другої світової війни Львів опинився в радянській політичній дійсності, а його населення мало сприйняти радянську ідеологію, цінності, за якими жили “радянські громадяни”, долучитися з іншими “братніми народами” до “побудови комунізму”. Не менш важливим у процесі інтеграції міста до радянського простору було створення його відповідного образу соціалістичного ґатунку на сторінках публіцистики та художньої літератури, де, в руслі радянської пропаганди, Львів поставав “звільненим” від “буржуазного” минулого простором, де замість “палацу панів”, а також церков “дискредитованого” греко-католицького духовенства, яке буцімто у час нацистської окупації колаборувало з німцями, постали заводи та фабрики, де

⁵⁹ Буряк Б. Тарас Журба // Радянський Львів (Львів). – 1950. – № 6. – Червень. – С. 4–45.

⁶⁰ Латишев М. Лайнери перетинають континенти. – Київ: Дніпро, 1973. – С. 9–15.

⁶¹ Там само. – С. 38–127.

отримали роботу досі, мовляв, “ущемлені” та “переслідувані” робітники й трудова інтелігенція. Якщо в 1939–1941 рр., а також у перші повоєнні роки, автори акцентували на “соціалістичних перетвореннях” у місті, то в літературі 1960–1980-х років вони намагались переконувати читачів у подальшому становленні “радянськості” Львова – міста, що постійно розвивалось, розширювалось завдяки розбудові нових спальних районів на околицях та успішно інтегрувалось до СРСР, – та виправданості такого стану речей навіть в умовах перманентної економічної кризи, характерної для СРСР в останні десятиліття його існування, яка, з-поміж іншого, відіграла не останню роль в остаточному колапсі радянської системи, разом з якою відійшли в історію й наративи радянської пропаганди щодо Львова, перетворившись на бібліографічну минувшину.

Pavlo ARTYMYSHYN. CONSTRUCTION OF IMAGE OF THE “SOVIET” LVIV OF THE 1930s–1940s IN PUBLICISM AND FICTION

Construction of image of the “Soviet” Lviv in the publicism and fiction are analyzed. The purpose of the publication is to study the content and conceptual load of Soviet journalism and fiction, which featured Lviv, and to determine how the image of Lviv as a Soviet city was depicted in these works and what tools were used in this. It is stated that the creation of such images was one of the means of transforming Lviv into a socialist city, along with the creation of appropriate party and state institutions, industrial, architectural objects, organizations of cultural institutions of the Soviet standard. It is ascertained that immediately with the establishment of Soviet power in the city before the latter there was a need to justify its offensive to the territory of Western Ukraine in 1939 to the local population and the world community and subsequently – the re-annexation of these territories into the USSR after the war, as well as to demonstrate the “benefits” of the new “socialist” system over the old “bourgeois”, in order to get more supporters among the population of the newly-acceded territories of Western Ukraine.

On the pages of journalism and fiction, in the context of Soviet propaganda, Lviv appeared to be “liberated” from the “bourgeois” past, an area where, instead of the “palace of lords”, as well as the churches of the “discredited” Greek-Catholic clergy, which allegedly collapsed during the Nazi occupation with the Germans, there were factories where the “imprisoned” and “persecuted” workers and labor intellectuals got jobs.

Conclusion was drawn that if in 1939–1941, as well as in the first postwar years, the authors focused on “socialist transformations” in the city, contrasting them accordingly with the Polish period, or the time of the Nazi occupation of Lviv.

Keywords: Lviv, construction of the image of the “Soviet” city, publicism, fiction.